

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 5 (117) травень 2023 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Бондар О.Б. – канд. с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяева В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос.
в галузі культурології

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Горобей М.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Почужевський О.Д. – канд. техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Хімічні науки

Козьма А.А. – канд. хім. наук

Військові науки

Можаровський В.М. – д-р військ. наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)

Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland)

Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)

Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)

Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)

Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial management (Iran)

Michal Sojka – Doctor in Engineer (Poland)

Stanislaw Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland)

Wioletta Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland)

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
НБУ ім. В.І. Вернадського, Google Scholar, CrossRef, Index Copernicus.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 18987-7777Р,
видане Державною реєстраційною службою України 05.06.2012 року.

На обкладинці журналу зображено Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича – один із найстаріших, а також найкрасивіших університетів України, і єдиний у країні, що входить до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Ошатна архітектурна споруда університету, створена у другій половині ХХ століття, є символом толерантності Буковини та її жителів. Цей осередок освіти і духовності краю створили кілька поколінь зодчих, які майстерно втілили архітектурні смаки свого часу. Еклектика з поєднанням візантійського та романського стилів робить комплекс споруд визначним не тільки для Чернівців, а й для всієї країни.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

- Бибік К.П.**
Роль Богдана Хмельницького у побудові української державності в XVII столітті.....1
- Довгалець О.М.**
Чисельність, соціальна база та регіональна розгалуженість загальноросійських партій в Наддніпрянській Україні.....7
- Сморжевська О.О., Сусленко К.С.**
Образи радянських людей (представників тилу) у плакатній продукції СРСР часів німецько-радянської війни12

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Водяхін Є.В.**
Українська театральна культура кінця XIX – початку XX ст. у контексті соціокультурних та ідеологічних трансформацій.....19
- Горова В.О.**
Організаційно-правові засади музично-дозвілєвої діяльності України.....24
- Климова К.І., Дорошенко К.В.**
Традиційне документознавство в Україні: актуальні вектори досліджень.....29
- Рослова М.О.**
Трансформації магічної свідомості в історії західноєвропейських культур.....36

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Драч Т.А.**
Творчий доробок українського хореографа танцю-модерн Оксани Лань.....43

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Ковальчук І.В.**
Особливості соціального супроводу людей похилого віку в умовах війни.....46

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Богатенкова О.Є., Жирун В.В., Попіль Д.О., Шпачинський І.А.**
Вплив музики на розвиток логіко-математичного інтелекту у сучасної молоді.....51

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

- Воронова М.Ю.**
Новий погляд на візуальний портрет стародавнього світу: особистість, пам'ять, безсмертя.....57

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Литвинова А.В., Єгорова В.М.**
Вплив індивідуально-особистісних особливостей особистості на вибір майбутньої професії лікаря-психолога.....64

- Мельничук М.М., Рева М.М.**
Психологічні особливості формування адиктивної поведінки підліткової та юнацької молоді.....70

- Тарасова В.В.**
Методика дослідження особливостей поведінки у стресових ситуаціях підлітків з ненадійним типом прив'язаності.....73

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

- Калинка А.К.**
Оптимізація ефективності використання поживних речовин кормів телицями різними генотипами нової популяції м'ясного комолого симентау худоби в умовах передгірської зони Карпатського регіону України.....79

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Дубовик С.Г., Мороз А.В.**
Організаційно-методичні основи вивчення розділу «Синтаксис» у початковій школі.....84
- Іщенко М.П., Кльопа Ю.С.**
Використання інтерактивних засобів навчання на заняттях з англійської мови у вищих морських закладах.....89
- Лях Т.О., Бхавмік Джугантор**
Суфіксальний спосіб творення українських медичних термінів: досвід вивчення іноземними студентами.....93
- Шиманська В.В.**
Ефективні методи формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англомовному спілкуванні майбутніх екологів.....97

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Комарницький Є.П.**
Філософія «страченого життя» Архіпа Тесленка у романі «Чорне яблуко» Степана Процюка.....103
- Перепелиця К.Ю.**
Формування професійно орієнтованої комунікативної підготовки на основі когнітивно-систематизуючого розвитку знань студентів з іноземної мови.....107

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

- Власенко А.С.**
Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства.....112
- Сапарова А.О., Пастушенко А.О.**
Правозастосування в системі органів нотаріату.....116

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Блащук-Дев'яткіна Н.З., Казакова О.О. Державні програми фінансування житла в Україні.....	123	Панченко Н.В., Балацька В.А., Татьяніна С.М. Інновації у банківській діяльності в умовах воєнного стану.....	160
Ватаманюк-Зелінська У.З., Нурієва В.Р. Фінансове забезпечення видатків на освіту в Україні.....	127	Саприкін Д.В., Бохан А.В. Особливості санкційної політики держав та стратегії держав в умовах глобалізації.....	164
Гаврилюк В.Ю. Теоретичні засади та ключові принципи визначення сутності податкового контролю.....	132	Ситник Н.С., Михайлюк М.В. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни.....	169
Горелик Д.С., Конельська О.О., Гаврилюк В.Ю. Податковий потенціал об'єднаних територіальних громад.....	138	Скорик М.О., Брухаль В.Р., Горелик Д.С. Фінансове забезпечення об'єднаних територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення.....	174
Західна О.Р., Дарчук П.О. Стан фінансування дошкільної освіти в Україні в умовах війни.....	143	Скорик М.О., Чемерис Т.Р. Аналіз впливу повномасштабної війни на державний бюджет України.....	179
Корбутяк А.Г., Привалов А.О. Управління прибутком підприємства в сучасних умовах господарювання.....	149	Татарин Н.Б., Пилат М.В. Інститути спільного інвестування України: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку.....	184
Міщенко Р.О. Інтенсифікація кредитної діяльності для стимулювання інноваційно-інвестиційного середовища країни після воєнного стану.....	154		

CONTENTS**HISTORICAL SCIENCES****Bybik Kyrylo**

The Role of Bohdan Khmelnytskyi
in the Construction of Ukrainian Statehood
in the XVII Century.....1

Dovgalets Oksana

Numbers, social base
and regional branches of all-russian
parties in Transdniprian Ukraine.....7

Smorzhevska Oksana, Suslenko Kateryna

Images of Soviet people
(representatives of the rear)
in the USSR's posters during
the German-Soviet war.....12

CULTURAL STUDIES**Vodyakhin Yehor**

Ukrainian theatrical culture
of the end of the XIX – beginning
of the XX century in the context
of socio-cultural and ideological
transformations.....19

Horova Vitaliia

Organizational and legal basis
of musical leisure activities in Ukraine.....24

Klymova Kateryna, Doroshenko Kateryna

Traditional documentary science in Ukraine:
current research vectors.....29

Roslova Mariia

Transformations of the magical
consciousness in the western
European cultures' history.....36

HISTORY OF ART**Drach Tamara**

Creative work of modern dance
Ukrainian choreographer Oksana Lan.....43

SOCIOLOGICAL SCIENCES**Kovalchuk Inna**

Features of social support
for elderly people in the conditions of war.....46

PHILOSOPHICAL SCIENCES**Bohatienkova Oleksandra, Zhyrun Viktoriia,
Popil Daniil, Shpachynskyi Ihor**

The influence of music on the development
of logical and mathematical intelligence
in modern youth.....51

SOCIAL COMMUNICATIONS**Voronova Malvina**

A new perspective on the visual portrait
of the ancient world: personality,
memory, immortality.....57

PSYCHOLOGICAL SCIENCES**Lytvynova Larysa, Yehorova Veronika**

Influence of individual and personal
characteristics of a person on the choice
of the future profession of a psychologist.....64

Melnychuk Maiia, Reva Marina

Psychological features formation of addictive
behavior adolescent and young youth.....70

Tarasova Valeriia

Methodology of studying
characteristics of behavior
in stressful situations of adolescents
with an unreliable type of attachment.....73

AGRICULTURAL SCIENCES**Kalinka Andrii**

Optimization of efficiency of use of nutrients
of feed for calves with different genotypes
of a new population of meat komology
simmental livestock in the conditions
of the footland zone
of the Carpathian region of Ukraine.....79

PEDAGOGICAL SCIENCES**Dubovyk Svitlana, Moroz Anhelina**

Organizational and methodological
fundamentals of studying
the section "Syntax" in primary school.....84

Ishchenko Mariia, Klopka Yuliia

Using interactive teaching aids
at the English language lessons
in higher maritime institutions.....89

Liakh Tetiana, Bhowmick Jugantor

Suffixation as a way for creation
of Ukrainian medical terms:
the experience of studying
by foreign students.....93

Shymanska Vira

Effective methods of building
a lexical competence
in professionally-oriented oral
communication of prospective ecologists.....97

PHILOLOGICAL SCIENCES**Komarnytskyi Yelysei**

The philosophy of the "lost life"
of Archip Teslenko in the novel
"The Black Apple" by Stepan Procyuk.....103

Perepelytsia Kyrylo

Formation of professionally oriented
communicative training based on cognitive-
systematizing development of the students'
knowledge in a foreign language learning.....107

LAW SCIENCES**Vlasenko Anatoliy**

Legal responsibility
for violations of forest legislation.....112

Saparova Anastasiia, Pastushenko Andrii Law enforcement in the system of notary bodies.....	116	Mishchenko Rafael Intensification of credit activity to stimulate the innovation and investment environment of the country after martial law.....	154
ECONOMIC SCIENCES			
Blashchuk-Devyatkina Natalia, Kazakova Olha State housing financing programs in Ukraine.....	123	Panchenko Nataliya, Balatska Vladyslava, Tatyanina Svitlana Innovations in banking activities in the mind of the military station.....	160
Vatamanyuk-Zelinska Ulyana, Nuriieva Victoriia Financial security of education expenditures in Ukraine.....	127	Saprykin Dmytro, Bokhan Alina Features of state sanction policy and state strategy in globalization.....	164
Havryliuk Viktoria Theoretical foundations and key principles of defining the essence of tax control.....	132	Sytynk Nataliya, Mykhailiuk Maryana Threats and risks of financial security insurance market of Ukraine in the conditions of war.....	169
Horelyk Daryna, Konelska Olha, Havryliuk Viktoriia Tax potential of amalgamated hromadas.....	138	Skoryk Maryna, Brukhal Vladyslav, Gorelyk Daryna Financial support of united territorial communities: problems and solutions.....	174
Zahidna Oksana, Darchuk Paulina The problem of financing preschool education in Ukraine.....	143	Skoryk Maryna, Chemerys Taisiia Analysis of the impact of a full-scale war on the state budget of Ukraine.....	179
Korbutiak Alina, Pryvalov Anton Enterprise profit management in modern economic conditions.....	149	Tataryn Nataliia, Pylat Marta Joint investment institutions of Ukraine: analysis of the current state and development prospects.....	184

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-16>

УДК 373.3.31

Дубовик С.Г., Мороз А.В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «СИНТАКСИС» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті акцентовано увагу на актуальності проблеми організаційно-методичних засад вивчення розділу «Синтаксис» у початкових класах у сучасній лінгводидактиці. Розкрито сутність і зміст основних синтаксичних понять. Розглянуто психолого-педагогічний і лінгводидактичний аспекти означеної проблеми. Описано організаційно-методичні основи вивчення розділу «Синтаксис» у практиці навчання української мови в початковій школі. Зроблено аналіз і проведено діагностику стану забезпечення оволодіння молодшими школярами синтаксичними знаннями і вміннями. Обґрунтовано доцільність засвоєння основних синтаксичних понять на уроках української мови в початковій школі. Визначено педагогічні умови ефективного вивчення учнями початкових класів розділу «Синтаксис» як основи для подальшого опрацювання граматики у середній і старшій ланках школи. Проведено моніторинг ефективності розроблених організаційно-методичних основ засвоєння синтаксису в початковій школі. Розглянуто поетапну методіку формування синтаксичних понять у початковій школі. Подано систему доцільних методів і прийомів, форм і засобів початкового навчання синтаксису. Зазначено важливі напрями роботи вчителя з формування в молодших школярів мовно-синтаксичної компетенції: робота над засвоєнням учнями основних синтаксичних понять і властивих їм істотних ознак; ознайомлення учнів із роллю їх у тексті; формування мовно-синтаксичних умінь і навичок; розвиток і вдосконалення умінь виконувати синтаксичний розбір речення. Розроблено систему мовно-синтаксичних вправ і завдань, спрямованих на формування синтаксичної компетенції молодших школярів. Зазначено методичні рекомендації для вчителів початкової школи з питань організації вивчення розділу «Синтаксис» і формування синтаксичних умінь і навичок учнів на уроках української мови.

Ключові слова: граMATика, синтаксис, синтаксичні одиниці, методика формування синтаксичних понять, мовно-синтаксична компетенція, синтаксичні вміння і навички, вправи і завдання із синтаксису, організаційно-методичні основи.

Dubovyk Svitlana, Moroz Anhelina

Borys Grinchenko Kyiv University

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF STUDYING THE SECTION "SYNTAX" IN PRIMARY SCHOOL

Summary. The article focuses on the relevance of the problem of organizational and methodological principles of studying the "Syntax" section in primary school in modern language didactics. The essence and content of the main syntactic concepts are revealed. The psychological-pedagogical and linguistic-didactic aspects of the given problem are considered. The organizational and methodological foundations of studying the "Syntax" section in the practice of teaching the Ukrainian language in primary school are described. An analysis and diagnosis of the state of assimilation of syntactic knowledge and skills by junior students is carried out. The expediency of mastering basic syntactic concepts in Ukrainian language lessons in primary school is substantiated. Pedagogical conditions for effective studying of the "Syntax" section by elementary school students as a basis for further grammar learning in the secondary and senior levels of school are determined. Monitoring of the effectiveness of the developed organizational and methodological foundations of teaching syntax in primary school is carried out. The gradual method of formation of syntactic concepts in primary school is considered. A system of expedient methods and techniques, forms and means of initial teaching of syntax is presented. The important directions of the teacher's work of the formation of language and syntactic competence of junior students are determined: work on students' assimilation of basic syntactic concepts and their own essential features; familiarize students with their role in the text; formation of linguistic and syntactic abilities and skills; development and improvement of sentence parsing skills. A system of linguistic and syntactic exercises and tasks aimed at forming the syntactic competence of junior students is developed. Methodological recommendations for primary school teachers on organizing the study of the "Syntax" section and the formation of students' syntactic abilities and skills in Ukrainian language lessons are mentioned.

Keywords: grammar, syntax, syntactic units, method of formation of syntactic concepts, linguistic and syntactic competence, syntactic abilities and skills, exercises and tasks on syntax, organizational and methodological foundations.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгводидактики відбувається переорієнтація початкової мовної освіти на формування комунікативної компетентності

молодших школярів. Основна мета курсу української мови в початковій школі – навчити учнів зв'язно висловлюватися, сформувати в них уміння користуватися мовою як засобом спілкування,

пізнання навколишнього світу і вирішення найважливіших життєвих задач.

Актуальність теми дослідження зумовлена насамперед важливістю вивчення граматичного матеріалу в початковому курсі української мови. Центральне місце у системі вивчення граматики займає методика опрацювання синтаксису, оскільки комунікативні вміння і навички молодших школярів базуються саме на оволодінні синтаксичними одиницями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання щодо вивчення синтаксису української мови у школі розглядали у своїх наукових працях відомі мовознавці і лінгводидакти. Теоретико-практичне значення мають дослідження О. Біляєва, О. Горошкіної, Г. Шелехової, О. Караман, С. Карамана, К. Плиско та інших. Накопичений у наукових працях досвід активно використовується у сучасній лінгводидактиці, а саме у навчанні української мови учнів початкової школи. Найбільш відомими є наукові праці В. Бадер, М. Вашуленка, Л. Варзацької, О. Голуб, С. Дорошенка, К. Пономарьової, О. Хорошківської та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на те, що традиційні методи і прийоми, форми і засоби навчання у процесі вивчення синтаксису є найпоширенішими, проте вони не завжди спрямовані на формування необхідних синтаксичних умінь і навичок молодших школярів, мовний і мовленнєвий розвиток учнів, формування в них ключової комунікативної компетентності.

Мета статті. Основною метою статті є обґрунтування організаційно-методичних засад навчання синтаксису на уроках української мови й організація роботи щодо формування мовно-граматичної компетенції учнів початкової школи під час засвоєння синтаксичного матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні учні початкових класів мають недостатній рівень володіння мовною комунікацією. Як відомо, для того, щоб навчитися вільно володіти рідною мовою, дитина повинна не лише нею розмовляти, але й думати, а також уміти чітко і правильно висловлювати свої думки [7].

Мовленнєвий розвиток школярів початкових класів насамперед ґрунтується на вивченні граматики української мови (морфології і синтаксису). Процес навчання граматичного матеріалу в початковій школі спрямовується передусім на засвоєння граматичних понять і категорій, властивих їм. Надважливою на даному етапі є реалізація мовної політики, яка передбачає застосування комунікативно-діяльнісного підходу до вивчення мови і її основних розділів, зокрема синтаксису як розділу граматики.

Низка мовознавців досліджували означене питання, а тому педагоги активно використовують їхні лінгвістичні праці як підґрунтя для викладання синтаксичного матеріалу в початковій школі. О. Кучерук зазначає, що комунікативно-діяльнісний підхід полягає в цілісному вивченню мови і мовлення в цілому [4, с. 12]. Натомість відома дослідниця Г. Шелехова вважає комунікативно-діяльнісний підхід одним із основних у навчанні української мови, який здійснюється під час розв'язання різних усних і письмових

вправ і завдань, розташованих у порядку наростання їх складності [3, с. 64].

Синтаксис – це розділ мовознавства, який тісно пов'язаний із іншими галузями і системами української мови. Найчастіше синтаксис пов'язують із морфологією, оскільки даний розділ граматики розглядає слово у його відношеннях і зв'язках із іншими словами в мовленні. Варто зауважити, що словформи кожної частини мови в реченні є членами речення, натомість службові слова виконують свою роль лише в словосполученнях та реченнях.

Досить часто в науковій літературі можна почути загальноприйнятту думку про те, що речення і словосполучення у мові є головними синтаксичними одиницями. Як зазначають дослідники М. Плющ та Н. Грипас, словосполучення і речення є синтаксичними одиницями різних рівнів. Основною синтаксичною одиницею є саме речення, оскільки воно здатне виражати повідомлення, містити необхідну вичерпну інформацію. Натомість словосполучення є важливим складником речення, вони не мають властивості пояснювати інформацію, конкретизувати й уточнювати її. Речення існують не ізольовано одне від одного, а об'єднуються у тексти і, тим самим, передають повну необхідну інформацію.

Слова, які містяться у словосполученні та в реченні, мають смислові відношення і залежать в основному від морфологічного вираження їх компонентів та від лексичного значення головного і залежного слова. Тобто, для того, аби текст був зрозумілим для сприйняття, він має бути граматично просто побудованим, і не містити в собі складні синтаксичні конструкції. Надзвичайно важливо, щоб такі тексти були зрозумілими і правильно сприймалися учнями початкової школи, оскільки в такому віці ще недостатній словниковий запас і достатньо низький рівень розвитку комунікативних умінь і навичок молодших школярів.

Важливо зазначити, що сучасна мовна освіта учнів початкової школи спрямована на формування мовленнєвої особистості молодшого школяра. З цією метою вчитель початкової школи має здійснювати систематичне тренування учнів виражати свої думки на кожному уроці української мови під час опрацювання розділу «Синтаксис». Для таких тренувань вчителям рекомендовано навчати мови і мовлення учнів за кількома напрямками, які співвідносяться один із одним задля досягнення молодшими школярами успішного результату у засвоєнні розділу «Синтаксис». До першого напрямку діяльності відносять практичні спостереження за синтаксичною будовою та інтонаційним оформленням речень. Другий напрям роботи передбачає формування уявлень про головні одиниці синтаксису – словосполучення та речення і, як результат, текст.

Третім напрямом є засвоєння синтаксичних одиниць – словосполучень та речень, як найважливіших синтаксичних понять, а також поглиблення знань і формування та вдосконалення умінь із синтаксису під час роботи із навчальними темами з інших розділів української мови (лексикології, морфології як складника граматики). Останнім, і, на нашу думку, найголовнішим напрямом діяльності вчителів початкових класів на уроках ви-

вчення синтаксису є формування в учнів умінь використовувати у власному мовленні правильно побудовані синтаксичні конструкції.

Зазначимо, що робота над реченнями та словосполученнями на уроках української мови є складною. Її зміст насамперед полягає у виробленні в молодших школярів умінь застосовувати набуті знання і вміння в мовленнєвій діяльності у процесі повсякденного спілкування, тобто насамперед ідеться про формування мовно-синтаксичної компетенції учнів початкової школи.

У початковій школі вчитель має докласти максимум зусиль для того, щоб сформувати в учнів необхідні синтаксичні вміння і навички, які стануть корисними для школярів у майбутньому під час комунікації. Варто наголосити на тому, що робота з синтаксису буде ефективною за умови, коли учень буде мати необхідні базові знання й умінь з синтаксису, що складатимуться із ґрунтового уявлення про речення, їх будову, а також оволодіти граматичними нормами української мови, навчитися будувати зв'язні висловлювання в усній та в письмовій формах. Важливо зазначити, що застосування саме комунікативно-діяльнісного підходу до опрацювання учнями основних синтаксичних тем має особливо велике значення.

У початкових класах вивчаються елементи синтаксису української мови. Вивчення граматики і її основних складників – морфології і синтаксису відіграє значну роль, оскільки саме в початкових класах перед молодшими школярами постає завдання – не лише ознайомитися з будовою рідної мови, але й оволодіти навичками практичного їх застосування у мовленнєвій діяльності. Уже в початкових класах школярі мають усвідомити сутність основних синтаксичних понять і оволодіти синтаксичними вміннями і навичками, а саме: побудова розповідних, питальних і спонукальних речень, складання окличних і неокличних речень, визначення головних і другорядних членів речення, уживання службових слів тощо.

Необхідно зазначити, що елементи синтаксису вивчають на уроках української мови в початкових класах за принципом поступового ускладнення навчального матеріалу. Спочатку діти навчаються складати слова в словосполучення, пізніше – починають будувати речення зі складеними словосполученнями. Одержавши початкове уявлення про речення, молодші школярі починають опрацьовувати види речень за метою висловлювання, інтонаційним оформленням, навчаються встановлювати зв'язок між словами у реченнях. Третьюкласники вчать розрізняти види речень, визначати головні й другорядні члени речення. Учні четвертих класів, маючи базисне уявлення про види синтаксичних одиниць, удосконалюють свої уявлення про види речень за метою висловлювання та інтонацією, а також встановлюють зв'язки між членами речення. Четвертокласники виконують великий обсяг синтаксичних вправ і завдань, спрямованих на формування мовно-граматичної компетенції учнів [2].

Засвоєння молодшими школярами мовного матеріалу із синтаксису дасть змогу не лише навчитися правильно говорити, застосовуючи різні синтаксичні конструкції, але й одержу-

вати важливі знання з граматики української мови, які будуть корисними у майбутньому. Вітчизняні підручники містять чимало інформації про засвоєння вивченого у початковій школі граматичного матеріалу. Така інформація буде безцінною не лише для школярів початкових класів, нею можна активно користуватися під час вивчення граматичного матеріалу у середній і старшій школі [5, с. 52].

Вивчення синтаксису в початковій школі забезпечує практичне оволодіння всіма засобами виразності, які у синтаксичних одиницях – словосполученнях і реченнях виконують комунікативну функцію. Варто наголосити на тому, що молодші школярі мають певні труднощі у засвоєнні синтаксичного матеріалу. У зв'язку із цим виникає необхідність спрямувати роботу на засвоєння навчальних тем із синтаксису, пов'язаних із правильною побудовою різних видів речень, розрізненням головних і другорядних членів речення.

Сучасний етап навчання мови і мовлення має на меті не лише створити комунікативно спрямовані умови для мовної освіти учнів початкової школи, формування її мовно-синтаксичної компетенції, але й спрямувати молодшого школяра на вільне застосування синтаксичних засобів мови в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Засвоєння шкільного матеріалу із синтаксису залежить від того, наскільки органічно він відбивається у поняттях, які розглядаються на уроках української мови в початковій школі. Це зумовлено насамперед тим, що саме синтаксису спеціально належать ті мовні одиниці, які безпосередньо здійснюють вплив на комунікативні особливості індивіда. Важливим аспектом засвоєння синтаксичного матеріалу молодшими школярами є взаємодія учня із педагогом. Педагог повинен мати багатий внутрішній світ, любити свою роботу і вміти донести до учня інформацію так, як цього вимагає педагогічна практика. О. Біляев у своїх наукових працях наводить приклади взаємодії учня із вчителем на уроці української мови у процесі вивчення синтаксичних одиниць.

Ученим визначено п'ять основних способів взаємодії, які доцільно застосовувати на уроках вивчення синтаксичного матеріалу: 1) озвучування мовного матеріалу вчителем, у цей час учні мають уважно слухати вчителя; 2) обмін думками з питань, які вивчалися на уроках, учні аналізують висновки та повторюють і узагальнюють вивчений матеріал; 3) спостереження над фактами та явищами мови, організоване вчителем для дітей, цей спосіб сприяє подальшому колективному обговоренню результатів роботи на уроці; 4) самостійне здобування знань із мови за підручником під керівництвом педагога; 5) набуття спеціальних умінь та навичок під час самостійної роботи на уроці та у процесі виконання домашніх завдань [1, с. 34].

Під час опрацювання розділу «Синтаксис» на уроках української мови в початковій школі вчитель має дотримуватися таких методичних принципів: навчання синтаксису у зв'язку з морфологією як розділом граматики, пунктуацією і з розвитком зв'язного мовлення молодших школярів.

Вивчення синтаксичного матеріалу у зв'язку з морфологією зумовлено тим, що всі мовні одиниці виявляють свої функції, певні граматичні

особливості саме на синтаксичному рівні. Так, визначення частин мови іноді можливе лише в структурі речення на основі зіставлення членів речення й частин мови, вибір синтаксичних конструкцій залежить від контексту тощо. Тому усвідомлення сутності синтаксичних понять можливе за умови засвоєння відомостей із морфології як важливого складника граматики.

Навчання синтаксису в поєднанні з інтонацією і пунктуацією вимагає особливої уваги до інтонаційного оформлення речень, різних за метою висловлювання, емоційним забарвленням і структурою. Важливо формувати в учнів початкової школи вміння доречно користуватися логічним наголосом, правильно визначати члени речення, вміння вживати розділові знаки в різних типах речень (наприклад, у реченнях з однопрічними членами).

Принцип вивчення синтаксичного матеріалу у зв'язку з розвитком зв'язного мовлення забезпечує реалізацію мовленнєвої змістової лінії програми, яка спрямована на формування комунікативної компетентності молодших школярів. Синтаксичні вміння й навички є основою для засвоєння мови як засобу спілкування, пізнання навколишнього світу і вирішення життєвих задач. Розуміння структурно-сміслових ознак речення як важливої комунікативної одиниці має стати підґрунтям для усвідомленого відбору синтаксичних одиниць для реалізації мети спілкування залежно від ситуації спілкування.

Оволодіння учнями початкової школи синтаксичними поняттями сприяє розвитку й удосконаленню монологічного і діалогічного мовлення. Спостереження за роллю синтаксичних одиниць в текстах різних стилів мовлення має бути спрямоване на формування й удосконалення в молодших школярів умінь і навичок із чотирьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання і письма). Відповідно застосування в освітньому процесі різних видів мовленнєвої діяльності, моделювання мовленнєвих ситуацій, організація мовленнєво-творчої діяльності молодших школярів на уроках української мови сприятиме засвоєнню синтаксичних понять, формуванню відповідних синтаксичних умінь і навичок, які передбачені навчальною програмою з розділу «Синтаксис» [2].

На нашу думку, надзвичайно важливим є забезпечити вивчення синтаксису із застосуванням різноманітних активних форм навчання, використання творчих вправ, таких як моделювання, трансформація, конструювання, доповнення мовних синтаксичних одиниць. Учні початкової школи мають відпрацьовувати навички складання невеликих текстів, під час написання яких вони мають урахувати граматичні і стилістичні особливості мовних явищ, які складуть основу майбутнього створеного тексту.

Під час вивчення синтаксису необхідно орієнтуватися на вміння і навички учнів, а саме: вміння спілкуватися, застосовуючи правила комунікації, вміння вибудовувати мовленнєву поведінку, вміння привернути до себе увагу засобами комунікації, вміння аргументувати свою думку, вміння чітко формулювати свої думки, вміння здійснювати самооцінку та підбивати підсумки виконаної роботи на уроці.

На нашу думку, успішне вивчення синтаксичного матеріалу в початковій школі забезпечує проблемний підхід до навчання мови і мовлення, а також застосування дослідницьких завдань. Для ефективного засвоєння навчального матеріалу з синтаксису науковцями розроблено низку рекомендацій, які лягли в основу шкільних практик оволодіння синтаксичними поняттями.

У методиці навчання синтаксису в початковій школі рекомендовано використовувати такі прийоми навчання мови і мовлення: аналіз словосполучень, перебудова синтаксичних конструкцій, заміна одних синтаксичних конструкцій іншими, поширення і перебудова речень, складання речень за опорними словами або схемами, редагування речень, синтаксичний розбір речення.

Рекомендуємо вчителю початкової школи з метою формування мовно-синтаксичної компетенції учнів початкової школи застосовувати різноманітні синтаксичні вправи і завдання, виконувати які молодші школярі будуть і у школі на уроках української мови, і під час виконання домашніх завдань. Загалом такі вправи спрямовані на саморозвиток особистості школяра, відкриття в ній нових мовних здібностей, а також на формування й удосконалення мовленнєвих умінь і навичок. Варто зазначити, що використання різноманітних вправ зміцнює навчальний потенціал молодших школярів, готуючи їх до сприймання більшого обсягу інформації з синтаксису на наступних етапах навчання у школі.

Для розв'язання проблеми якісного засвоєння синтаксичного матеріалу необхідна система мовно-граматичних вправ і завдань, яка має забезпечити засвоєння учнями теоретичних знань із синтаксису, а також сприятиме активному формуванню їхніх комунікативних умінь і навичок. Така система містить навчальні вправи, які мають на меті готувати молодших школярів до засвоєння синтаксичних понять, сприяти засвоєнню нового синтаксичного матеріалу, передбачати закріплення навчального матеріалу з синтаксису, контролювати рівень засвоєння основних синтаксичних одиниць.

На особливу увагу заслуговують тренувальні вправи, які передбачають формування умінь конструювати і доповнювати речення, виконувати синтаксичний розбір речень, різних за метою висловлювання й інтонаційним оформленням. Рекомендуємо вчителям початкової школи застосовувати тренувальні вправи творчого характеру, під час виконання яких учні складатимуть невеликі за обсягом тексти, використовуючи різні синтаксичні конструкції. Творчі здібності молодших школярів будуть виявлятися під час конструювання текстів, перебудови речень тексту з урахуванням граматичних і смислових форм.

Розглянемо типологію вправ із синтаксису за ступенем творчості, яку доцільно застосовувати на уроках української мови. До таких вправ належать:

- репродуктивні вправи, які застосовуються після ознайомлення учнів із теоретичним матеріалом для перевірки рівня засвоєння синтаксичного матеріалу;
- репродуктивно-креативні вправи, спрямовані на розвиток умінь та навичок учнів аналізувати речення, перебудовувати, доповнювати речення, уміти правильно використовувати різні

види речень за метою висловлювання й інтонацією у переказах і творах, трансформувати й переказувати тексти;

– креативні вправи, які використовуються з метою розвитку творчих здібностей учнів на уроках вивчення синтаксичного матеріалу під час виконання усних і письмових переказів, усних і письмових творів;

– продуктивно-творчі вправи, мета яких – збагачення граматичної будови мовлення учнів, навчання свідомого використання різних синтаксичних конструкцій у власному мовленні, усвідомлення їх комунікативної мети.

Педагогам доцільно застосовувати і контрольні вправи, мета яких – перевірка засвоєння відповідних синтаксичних одиниць і виявлення рівня сформованості вмінь правильно використовувати різної будови синтаксичні конструкції у власних висловлюваннях. До контрольних вправ насамперед відносимо перекази, твори, диктанти з граматичним завданням, тестові завдання. Отже, застосування зазначених навчально-тренувальних і контрольних вправ різного типу забезпечить засвоєння і закріплення синтаксичного матеріалу.

Висновки. Вивчення в початковій школі синтаксису має на меті формувати в молодших школярів цілісне уявлення про мову як систему, сприяти засвоєнню граматики як одного з важливих розділів мовознавства і її складників – морфології і синтаксису, забезпечувати мовленнєвий розвиток школярів.

Основні завдання вивчення елементів синтаксису в початковій школі: забезпечити засвоєння

учнями знань про синтаксис на основі свідомого сприйняття ними системи синтаксичних понять; удосконалювати мовлення молодших школярів у напрямі його відповідності синтаксичним нормам української мови; збагачувати синтаксичний лад мовлення учнів; створити основу для засвоєння школярами правил пунктуації.

Навчання синтаксису на уроках української мови в початковій школі має бути комунікативно спрямованим, сприяти розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів. Зазначимо, що володіння засобами синтаксису формує мовну особистість учня початкової школи, розвиває його мовленнєво-творчі здібності ефективно здійснювати комунікацію.

Процес формування мовно-синтаксичної компетенції учнів початкової школи є довготривалим і багатоетапним. Ефективність його визначається педагогічними умовами, базовими з яких є: розроблення організаційно-методичних основ вивчення розділу «Синтаксис» на уроках української мови в початковій школі, системи роботи щодо формування в учнів синтаксичних умінь і навичок, побудова алгоритму засвоєння основних синтаксичних понять (словосполучення, речення, текст). Таким чином, досягнення успішних результатів у формуванні в учнів мовно-синтаксичної компетенції сприятиме системній роботі, спрямованій на засвоєння теоретичного матеріалу про функціонування базових синтаксичних одиниць і використання доцільних методів і прийомів, форм і засобів навчання, системи синтаксичних вправ і завдань мовленнєво-творчого характеру.

Список літератури:

1. Біляев О.М. Зміст уроку мови. Харків : Педагогіка і психологія, 2015. 115 с.
2. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 118–135.
3. Горошкіна О.М. Лінгводидактичні засади створення підручників з української мови для профільної школи. *Вісник Львів. ун-ту. Серія філол.* 2010. 48 с.
4. Кучерук О.А. Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактики. Київ : КНЕУ, 2017. 63 с.
5. Омельчук С. Комунікативно-функціональний підхід до вивчення синтаксису. Одеса : Дивослово, 2017. 130 с.
6. Резніченко Н.І. Нестандартні уроки української мови в 2 класі. Київ : КМА, 2016. 160 с.
7. Семеній Н.О. Комунікативні вміння як основа успішної партнерської взаємодії майбутнього вчителя. *Імідж сучасного педагога.* 2022. № 3 (204). С.7 8–91.

References:

1. Biliaiev O.M. (2015) Zmist uroku movy [Content of the language lesson]. Kharkiv: Pedagogika i psykholohiia, 115 p.
2. Vashulenko M.S. (2011) Metodyka navchannia ukrainskoi movy v pochatkovii shkoli [Methods of teaching the Ukrainian language in primary school]: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv. Kyiv: Litera LTD, pp. 118–135.
3. Horoshkina O.M. (2010) Lihvodydaktychni zasady stvorennia pidruchnykiv z ukrainskoi movy dlia profilnoi shkoly [Linguistic principles of creating textbooks on the Ukrainian language for specialized schools]. *Visnyk Lviv. un-tu. Seriya filol.*, 48 p.
4. Kucheruk O.A. (2017) Metody navchannia v systemi poniat suchasnoi lnhvodydaktyky [Teaching methods in the system of concepts of modern linguistic didactics]. Kyiv: KNEU, 63 p.
5. Omelchuk S. (2017) Komunikatyvno-funktsionalnyi pidkhid do vyvchennia syntaksysu [Communicative-functional approach to the study of syntax]. Odessa: Dyvoslovo, 130 p.
6. Reznichenko N.I. (2016) Nestandardni uroky ukrainskoi movy v 2 klasi [Non-standard lessons of the Ukrainian language in the 2nd grade]. Kyiv: KMA, 160 p.
7. Semenii N.O. (2022) Komunikatyvni vminnia yak osnova uspishnoi partnerskoi vzaiemodii maibutnoho vchytelia [Communication skills as the basis of successful partnership interaction of the future teacher]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, no. 3 (204), pp. 78–91.

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 5 (117) травень 2023 р.

Щомісячне видання

Коректор: В. Бабич
Дизайн: В. Савельєва
Комп'ютерна верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація редакції
журналу «Молодий вчений»:
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, буд. 6/1
Телефони: +38 (095) 778 74 79, +38 (067) 695 64 10
E-mail: info@molodyivchenyi.ua
Сайт: www.molodyivchenyi.ua

Підписано до друку 31.05.2023 р.
Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Цифровий друк.
Ум.-друк. арк. 23,25. Тираж 100 прим.
Зам. 0523-123.

Видавництво «Молодий вчений»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, буд. 6/1
Телефони: +38 (095) 778 74 79, +38 (067) 695 64 10
E-mail: info@molodyivchenyi.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7641 від 29.07.2022 р.